

ADAM JÓZEF SOBCZYK¹

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Teologiczny

Rodzina chrześcijańska w nauczaniu papieża Franciszka

Christian Family in the Teaching of Pope Francis

Pontyfikat papieża Franciszka przypada w szczególnie trudnym okresie egzystencji katolickiej rodziny oraz bardzo wymagającym, gdy idzie o duszpasterską opiekę Kościoła nad nią. Z jednej strony coraz bardziej widoczne są oczekiwania kręgów liberalnych dotyczące złagodzenia dyscypliny kościelnej, chociażby odnośnie do rozwodów, dopuszczania ludzi żyjących w związkach niesakramentalnych do komunii świętej, coraz słabsza kondycja katolickiej rodziny przejawiająca się w fali niewierności, egoizmu, odchodzenia od Boga; z drugiej natomiast pragnienie życia w miłości, zgodnego z przykazaniami i z naturalnym powołaniem człowieka do szczęścia, chęć założenia rodziny w poczuciu bezpieczeństwa, akceptacji i miłości.

Papież tematowi małżeństwa i rodziny poświęca wiele miejsca w swoim nauczaniu. Nie napisał co prawda dotąd całościowego dokumentu przeznaczonego dla rodziny chrześcijańskiej. Jednakże stosunkowo często porusza ten temat w przemówieniach w trakcie audiencji dla młodzieży, narzeczonych, małżonków, rodzin i osób odpowiedzialnych za duszpasterstwo. Z wielką nadzieją oczekiwany jest synod biskupów dotyczący małżeństwa i rodziny, który odbędzie się w dniach 5-19 października 2014 roku. W ramach przygotowania do niego Stolica Apo-

¹ Adam Józef Sobczyk – kapłan Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny. Członek Międzynarodowej Komisji Formacyjnej Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny, od 2009 roku korespondent Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości. Wykładowca teologii duchowości, kierownictwa duchowego i poradnictwa rodzinnego; rekolekcyjista. Zainteresowania naukowe obejmują głównie zagadnienia historii teologii duchowości, ze szczególnym uwzględnieniem teologii zakonnej oraz duchowości małżeńskiej i rodzinnej.

stolska rozesała już do poszczególnych biskupów ankietę. Zawiera ona 38 pytań dotyczących funkcjonowania rodziny chrześcijańskiej, małżeństwa oraz związanych z nim problemów i wyzwań stojących przed Kościołem².

Wobec tego interesujące i zasadne wydaje się przeprowadzenie analizy badawczej dotychczasowego nauczania papieża Franciszka na temat rodziny chrześcijańskiej.

1. UJĘCIE MAŁŻEŃSTWA I RODZINY

Swoje nauczanie na temat rodziny chrześcijańskiej papież Franciszek rozpoczyna od próby sprecyzowania jej określenia. Wychodzi w tym celu od pytania: czym jest małżeństwo. Odpowiada, że jest ono „prawdziwym i autentycznym powołaniem”. Zestawia je z powołaniem do kapłaństwa i życia zakonnego. Tłumaczy je jako odpowiedź dwojga chrześcijan, którzy właściwie rozeznali wolę Bożą względem nich i zawarli związek małżeński. To wezwanie Pana nazywa powołaniem do tego, aby z dwojga utworzyć jedno ciało i jedno wspólne życie. To wybranie i odpowiedź udzielona Bogu przez małżonków zostają objęte w sakramencie małżeństwa łaską Stwórcy. Daje On małżonkom duchowe wsparcie i siłę do wspólnego życia³.

Innym określeniem małżeństwa, stosowanym w nauczaniu papieża Franciszka, jest nazywanie go: „ikoną miłości Boga do człowieka”. Papież tłumaczy użycie tej nazwy faktem, że małżeństwo czyni z dwojga małżonków „jedno istnienie”. W czasie audiencji generalnej, kończąc cykl katechez poświęconych sakramentom, wyjaśnił, że małżeństwo jest sakramentem, który „prowadzi do serca planu Bożego”. Widzi w małżonkach jakby obraz komunii trzech osób Trójcy Przenajświętszej. Komunie tę znamionuje jedność, wierność, intymna więź i miłość Boga⁴.

Również opartą na sakramentalnym małżeństwie rodzinę papież Franciszek nazywa powołaniem, które Bóg wpisał w naturę mężczyzny i kobiety. Dla podkreślenia jej specyfiki ukazuje je jako powołanie komplementarne w stosunku do życia w celibacie i w dziewictwie ze względu na królestwo niebieskie. Podaje również sposób rozeznawania powołania, jakim od lat jest modlitwa i wsłuchiwanie się w głos wspólnoty Kościoła⁵.

² Artykuł został napisany w drugiej połowie 2014 roku.

³ Por. Franciszek, *Głosie Ewangelii, jeśli trzeba, także słowami*. Spotkanie z młodzieżą na placu przed bazyliką Matki Bożej Anielskiej 4.10.2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 17.

⁴ Por. tenże, *Dwoje w jednym*. Audiencja generalna z 2.04.2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 5, s. 37.

⁵ Por. tenże, *Głosie Ewangelii, jeśli trzeba, także słowami*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 18.

Interesujące określenie rodziny znajduje się w Encyklice *Lumen fidei*, gdzie papież Franciszek przedstawia tę wspólnotę życia i miłości jako pierwsze i podstawowe środowisko kształtowania wiary⁶. W dalszej części tego dokumentu podkreśla, że wiara towarzyszy wszystkim okresom życia członków chrześcijańskiej wspólnoty, poczynając od dzieciństwa. Z tego względu akcentuje rolę rodziców we wspólnym praktykowaniu wiary w rodzinie i towarzyszeniu w procesie dojrzewania wiary dzieci. Zadanie to jest szczególnie trudne i dlatego ważne dla młodzieży w jej okresie dojrzewania, wzrostu i buntu. Wymaga troski rodziców, ich bliskości i poczucia jedności we wspólnocie kościelnej. Tezę tę papież argumentuje doświadczeniem zdobytym podczas Światowych Dni Młodzieży. Podkreśla znaczenie wiary w życiu młodego człowieka. Zaznacza, że młodzież pragnie życia wielkiego, spotkania z Chrystusem i Jego miłością, która poszerza horyzonty egzystencji oraz daje mocną nadzieję, która nie zawodzi. W dalszej części swej wypowiedzi papież wyjaśnia, że wiara nie jest ucieczką dla ludzi mało odważnych, ale pewnego rodzaju wypłynięciem na głębię. Dzięki niej młody człowiek może odkryć powołanie do miłości i motywację do jej realizacji we własnym życiu⁷.

Jeszcze inne określenie rodziny, znajdujące się w encyklice *Lumen fidei*⁸, ujmuje rodzinę jako trwały związek mężczyzny i kobiety w małżeństwie, powstały z miłości, będącej znakiem i obecnością miłości Bożej. Związek ten sprzyja jedności małżonków (por. Rdz 2,24) i ich otwartości na nowe życie. W ten sposób wpisują się czynnie w Boży plan stworzenia i zbawienia człowieka. Małżonkowie przyrzekają sobie miłość na zawsze. Są zdolni i gotowi do wyrzeczenia i ofiarności dla siebie nawzajem. Dzięki wierze mogą przyjąć zrodzenie dzieci jako stwórczą miłość, w której uczestniczą, przekazując życie (por. Hbr 11,11)⁹.

Franciszek, widząc wpływ wiary podstawowej komórki społecznej na całość społeczeństwa, zaznacza, że wiara, przyjęta i pogłębiana w rodzinie, staje się światłem oświecającym wszystkie relacje społeczne. Wpływa ona na poczucie braterstwa, doświadczenie ojcostwa Bożego i miłosierdzia Boga¹⁰.

Tak pojęta rodzina jest, zdaniem papieża, szczególną szkołą wielkoduszności. Uczy brania na siebie odpowiedzialności, co dzisiaj nie jest sprawą łatwą. Rodzina otwarta na drugiego człowieka staje się automatycznie szkołą wychowującą do przezwyciężenia mentalności indywidualistycznej. Papież, nawiązując do swych wielkich poprzedników, m.in. Leona XIII i Jana Pawła II, podkreśla, że wspieranie i promowanie rodzin, akcentowanie ich fundamentalnej roli

⁶ Por. tenże, Encyklika *Lumen fidei* (dalej LF), Rzym 2013, nr 52.

⁷ Por. LF 53.

⁸ Por. LF 52.

⁹ Por. LF 52.

¹⁰ Por. LF 54.

w życiu społecznym przyczynia się do umocnienia porządku społecznego i państwowego oraz zabezpiecza stabilny i solidarny ich rozwój¹¹.

Rodzina jako miejsce kształtowania wiary staje się automatycznie miejscem wychowywania powołań. Wierzący rodzice stwarzają swym dzieciom właściwy klimat do odczytania ich drogi życiowej i pomagają w podążaniu nią. Troskę tę papież powierza nie tylko osobom duchownym, ale również, a może przede wszystkim, wspólnotom i rodzinom chrześcijańskim. Zachęca je do otwarcia się na przyjęcie rodzącego się powołania, a także do szeroko rozumianego duszpaństwa powołaniowego, które, zdaniem papieża, ma polegać przede wszystkim na towarzyszeniu młodym ludziom w ich drodze do świętości¹².

2. ISTOTNE CECHY RODZINY CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

Papież Franciszek w swoich wypowiedziach w sposób bardzo przejrzysty omawia zasadnicze cechy, jakimi powinna się odznaczać chrześcijańska rodzina. Do najważniejszych zalicza: pobożność, wiarę i radość, sakramentalność i wzajemną miłość.

Omawiając fenomen rodziny, która się modli, nawiązuje do Ewangelii i zestawia dwa sposoby modlitwy: jeden fałszywy (modlitwę faryzeusza – Łk 18,11-12) i drugi autentyczny (modlitwę celnika – Łk 18,13). Na podstawie tych przykładów pyta małżonków o to, czy modlą się wspólnie. Nie kwestionuje w ten sposób prawdy, że modlitwa jest sprawą osobistą, ale zauważa moc modlitwy wspólnotowej i jej znaczenie dla umocnienia wzajemnych więzi modlącej się rodziny. Podaje również sposób modlitwy rodzinnej. Zaleca, by była prosta, szczerza i ufna. Jako przykład modlitwy rodzinnej podaje wspólne odmawianie przy stole *Ojcze nasz* i modlitwę różańcową. Jako uprzywilejowaną formę zaleca modlitwę wstawienniczą, „modlenie się za siebie nawzajem: mąż za żonę, żona za męża, obydwójce za dzieci, dzieci za rodziców, za dziadków [...] Trzeba się modlić za siebie wzajemnie. To jest modlenie się w rodzinie, i ta modlitwa umacnia rodzinę”¹³.

Nawiązując do określenia rodziny jako środowiska kształtowania wiary, papież podaje, że cechą charakterystyczną wspólnoty chrześcijańskiej jest strzeże-

---

¹¹ Warto tu wspomnieć: *Rerum novarum* 1891; *Laborem exercens* 1981; *Sollicitudo rei socialis* 1987; *Centisimus annus* 1991. Por. Franciszek, *Solidarność między pokoleniami*. Przesłanie z okazji 47. Tygodnia Społecznego Katolików Włoskich (2013), „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 33-34.

¹² Por. Franciszek, *Powołania, świadectwo prawdy*. Orędzie na Światowy Dzień Modlitw o Powołania 2014 r., „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 2, s. 5-6.

¹³ Tenże, *Miłość cierpliwa, która rodzi radość*. Homilia Ojca Świętego podczas Mszy św. dla rodzin 27 X 2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 12.

nie depozytu wiary. Korzysta z listu św. Pawła, w którym Apostoł Narodów u schyłku swego życia wypowiada słowa: „wiary ustrzegłem” (2 Tm 4,7). Ojciec Święty zaznacza, że św. Paweł nie ograniczył się jedynie do obrony wiary, ale ją głosił. Na tej podstawie wzywa chrześcijańskie rodziny, by żyły wiarą w codzienności, broniły jej jako własnego dobra, świadczyły o niej poprzez odwagę, gościnność, otwarcie na innych. Zaznacza, że rodziny chrześcijańskie są rodzinami misyjnymi. Zachęca je przeto, by w życiu codziennym, wykonując codzienne czynności, dawały sobie i wobec innych czytelne świadectwo wiary¹⁴.

Kolejną cechą rodziny chrześcijańskiej, wynikającą z pobożności i życia wiarą, jest radość. Papież Franciszek, odwołując się do słów psalmu: „niech słyszą pokorni i niech się weselą!” (Ps 34[33],3), wyjaśnia, że powodem tej radości jest bliskość Boga. Słyszy On wołanie pokornych i uwalnia ich od zła. Podobnie w życiu rodzinnym źródłem prawdziwej radości nie może być bogactwo czy pozycja społeczna, ale poczucie bliskości Boga i łączności z pozostałymi członkami rodziny. Wzajemne rodzinne relacje zbudowane na więzi z Bogiem sprawiają, że małżonkowie i cała rodzina odczuwa piękno bycia razem i wzajemnego wspierania się w życiu. Jeśli natomiast ich współżycie nie czerpie ze źródła miłości Bożej, wówczas rodzina traci harmonię bycia razem, wkrada się indywidualizm i przygasa radość. Według papieża Franciszka rodzina, która żyje radością wiary, staje się świadkiem miłości Boga w świecie i zaczynem dla całego społeczeństwa. Jako wzór życia modlitwą, wiarą i radością płynącą z bliskości Boga papież podaje Świętą Rodzinę z Nazaretu, wzywając współczesne rodziny chrześcijańskie do jej naśladowania w codzienności życia¹⁵.

W przemówieniu skierowanym do uczestników XXI Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny papież Franciszek wymienił jeszcze inne cechy, jakimi powinna odznaczać się rodzina chrześcijańska. Przedstawił wizję rodziny jako wspólnoty opartej na małżeństwie, otaczającej opieką dzieci i osoby starsze. Stwierdził, że rodzina jest wspólnotą życia, która ma swoją autonomiczną wartość. Papież nawiązał w tym miejscu do nauczania św. Jana Pawła II, który w Adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio* podkreślił, że rodzina jest czymś więcej niż sumą osób, które ją tworzą, jest „wspólnotą osób”¹⁶. Papież Franciszek wyjaśnił, że według niego jest ona naturalnym centrum ludzkiego życia, miejscem, w którym człowiek uczy się kochać. Przypisuje wspólnocie rodzinnej ważną funkcję dynamizacji życia świata i historii. Stanowi ona środowisko kształtowania osobowości ludzkiej poprzez wspólne przebywanie z rodzicami, z rodzeństwem, w domowym zaciszu. Następuje w niej wymiana uczuć, nauka dialogu i komunikacji międzyosobowej. Rodzina jest wreszcie miejscem,

¹⁴ Por. tamże. s. 12-13.

¹⁵ Tamże, s. 13.

¹⁶ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* nr 17-18, w: *Adhortacje Ojca świętego Jana Pawła II*, Kraków 1997 s. 87-208.

gdzie człowiek zostaje nazwany – otrzymuje swe własne imię, nabiera świadomości swojej godności¹⁷.

Papież Franciszek, odnosząc się do różnych trendów podważających znaczenie ślubu kościelnego, podkreśla znaczenie sakramentalności związku małżeńskiego. Zaznacza, że rodzina jest oparta na małżeństwie. To sakrament małżeństwa jest podstawą, na której powstaje rodzina, nadaje jej trwałość i moc. Według papieża małżeństwo to „jakby pierwszy sakrament tego, co ludzkie, gdzie osoba odkrywa samą siebie, sama siebie rozumie w relacji do innych i w relacji do miłości, którą potrafi przyjmować i dawać”¹⁸.

Sakramentalność małżeństwa nadaje miłości małżeńskiej i rodzinnej szczególną moc do ofiarności i pokonywania kryzysów, które – zdaniem papieża – są etapami wspólnego wzrastania w dobru, w prawdzie i w pięknie. Tego doświadczenia młodzi powinni się uczyć od rodziców i dziadków. Opiera się ono na wierze w Boga i wzajemnym zaufaniu, prowadzi małżonków do głębokiej wolności i świętości rozumianej jako wzajemne obdarowywanie z wiernością i poświęceniem na całe życie¹⁹.

Miłość rodzinna dotyczy wszystkich osób. Papież zaznacza, że dzieci i osoby starsze często są najbardziej zapomniane. Akcentuje zatem znaczenie bezinteresownej miłości rodziców do pozostałych członków rodziny. Szczególnie zaleca, by nie szczędzić czasu dla dzieci. Podkreśla z całą stanowczością, że społeczeństwo, które opuszcza dzieci i spycha na margines osoby starsze, podcina swoje korzenie i jednocześnie zaciemnia swoją wizję przyszłości. Otaczanie opieką dzieci i osób starszych jest wyborem na rzecz cywilizacji miłości. Pozwala z nadzieją spoglądać w przyszłość chrześcijańskiej rodziny i społeczeństwa²⁰.

Istotną cechą współczesnej rodziny chrześcijańskiej jest jej misja ewangelizacyjna. Papież przypomina, że:

dobra nowina o rodzinie jest bardzo ważną częścią ewangelizacji, którą chrześcijanie mogą przekazywać wszystkim świadectwem swojego życia; i już to robią, jest to oczywiste w zlaicyzowanych społeczeństwach: naprawdę chrześcijańskie rodziny wyróżnia wierność, cierpliwość, otwarcie na życie, szacunek dla osób starszych²¹.

---

¹⁷ Por. Franciszek, *W rodzinie uczymy się kochać i bronić życia*. Audiencja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny z 25 X 2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34 (2013), nr 12, s. 27.

¹⁸ Tamże, s. 28.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, s. 28-29. Do tego nawiązuje papież 11.04.2014 roku w przemówieniu do członków włoskiego ruchu na rzecz życia. *Dzieci i dziadkowie są nadzieją ludu*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 5, s. 27-28.

²¹ Por. Franciszek, *W rodzinie uczymy się kochać i bronić życia*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 28.

Podaje również źródło zapału ewangelizacyjnego, którym jest stała obecność Jezusa w rodzinie. Z kolei metodą ewangelizacji prowadzonej przez rodziny jest ukazywanie świata z szacunkiem i odwagą piękna małżeństwa i rodziny oświeconych przez Ewangelię. Troska ewangelizacyjna nie pomija również rodzin borykających się z trudnościami, przeżywających różnorakie kryzysy i problemy. Siła do pokonywania tych trudności wypływa, zdaniem papieża, ze stałej łączności z Chrystusem. Podkreśla on moc błogosławieństwa rodziny przez Boga w sakramencie małżeństwa, Jego pomoc w wypełnianiu misji zrodzenia i wychowania potomstwa. Charakterystyczną cechą rodziny chrześcijańskiej jest silny fundament moralny i duchowy. Należy go założyć na podstawie osobistego i wspólnotowego kontaktu z Bogiem. Zdaniem papieża, nie można już dzisiaj liczyć na tradycję rodzinną czy społeczną w takim stopniu, jak to bywało do niedawna²².

3. GŁÓWNE ZAGROŻENIA WSPÓŁCZESNEJ RODZINY

Analizując nauczanie papieża Franciszka na temat rodziny, można dostrzec, że wiele miejsca zajmuje w nim tematyka zagrożeń, jakie czyhają na tę wspólnotę życia i miłości dzisiaj. Nie jest celem tego artykułu dokładne rozpatrywanie każdego wymienionego przez papieża niebezpieczeństwa, ale zarysowanie pewnej groźnej tendencji, wobec której rodzina i Kościół nie mogą pozostać obojętne. Dotyczą one zarówno działania zewnętrznych wrogich ideologii i systemów politycznych, jak i wewnętrznych, rozkładających rodzinę od środka. Do tej drugiej grupy należą słabości samych małżonków przejawiające się w egoizmie, braku wiary, wierności, ofiarności, gotowości do przebaczenia i wzajemnej pomocy.

Z kolei w pierwszej grupie mieści się wszystko, co papież określa mianem głębokiego kryzysu kulturowego. W adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* napisał: „postmodernistyczny i zglobalizowany indywidualizm sprzyja stylowi życia osłabiającego wzrost i stabilność więzi między osobami i deformującego więzi rodzinne”²³.

W innym miejscu tego dokumentu zauważa, że – podobnie jak wszystkie inne wspólnoty oraz więzi społeczne – rodzina narażona jest na próby rozbicia. Istnieje bardzo niebezpieczna tendencja utożsamiania małżeństwa z formą uczuciowej gratyfikacji, którą można ustanowić w jakikolwiek sposób oraz zmienić zależnie od wrażliwości każdego. Jednakże znaczenie małżeństwa dla życia społecznego przekracza poziom uczuciowości i potrzeb dotyczących pary. W przypadku rodziny kruchość więzi jest szczególnie poważnym mankamentem, ponie-

²² Por. tamże, s. 28-29.

²³ Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (dalej EG), nr 66.

waż dotyczy podstawowej komórki społeczeństwa. Przecież w rodzinie, zauważa papież, człowiek uczy się współżycia w różnorodności i przynależności do innych. W niej następnym pokoleniom przekazuje się wiarę oraz cały system wartości moralnych i duchowych²⁴.

Niebezpiecznym zjawiskiem w życiu rodziny jest jej duchowe „upustynnienie”. Papież wprowadza ten termin celowo, by wyjaśnić, że stan ten jest konsekwencją projektu społeczeństw, które pragną budować świat bez Boga i zacierają lub nawet niszczą swoje chrześcijańskie korzenie. Według Ojca Świętego także własna rodzina lub własne miejsce pracy mogą stać się takim wyjałowionym środowiskiem. Zachęca, by zachować wiarę i starać się nią promieniować. Czas pustyni i wyjście z niego pozwala, zdaniem Ojca Świętego, na nowo odkryć radość wiary i jej życiowe znaczenie dla małżeństw i rodzin chrześcijańskich. Pustynia jest bowiem miejscem, gdzie odkrywa się wartość tego, co jest naprawdę niezbędne do życia. Papież zauważa, że również we współczesnym, zlaicyzowanym świecie istnieją liczne znaki pragnienia Boga, ostatecznego sensu życia, choć często wyrażane w formie ukrytej czy negatywnej. Z tego też względu zachęca chrześcijan do gorliwszego świadectwa wiary²⁵.

Inną grupą są zagrożenia wewnątrz rodziny. Papież dostrzega liczne wewnętrzne konflikty małżonków i innych członków rodziny. Zwraca się z apelem o ufną modlitwę w celu zrozumienia rządzącego życiem rodzin chrześcijańskich prawa miłości, pozwalającego nazywać siebie braćmi i siostrami²⁶. To prawo miłości rodzinnej wymaga jednak walki z egoizmem, który zagraża jedności i uniemożliwia rozwój miłości ofiarnej i bezinteresownej. Nie pozwala on na całkowite otwarcie się na innych. Ponadto prawo miłości musi pokonać niebezpieczne przekonanie o powszechnej tymczasowości. Papież mówi nawet o kulturze tymczasowości, która neguje rzeczy ostateczne i w imię źle pojętej wolności niszczy i rozbija to, co powinno być trwałe i nierozzerwalne, jak małżeństwo, rodzina i więzy pomiędzy jej członkami²⁷.

4. SPOSOBY POMOCY RODZINIE ZE STRONY KOŚCIOŁA

Dostrzegając liczne zagrożenia życia małżeńskiego i rodzinnego, papież Franciszek podkreśla potrzebę zaangażowania Kościoła w obronę tych wspólnot, tym bardziej że – jak powtarza Ojciec Święty:

---

²⁴ Por. EG 67.

²⁵ Por. EG 86.

²⁶ Por. Franciszek, *Prawo miłości*. Audiencja generalna. 12.06. 2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 8-9, s. 50.

²⁷ Por. tenże, *Głosie Ewangelii, jeśli trzeba, także słowami*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 17.

Kościół pragnie zaoferować swoją współpracę w każdej inicjatywie, która może oznaczać prawdziwy rozwój każdego człowieka i całego człowieka. Nie ma prawdziwej promocji dobra wspólnego ani prawdziwego rozwoju człowieka, gdy nie uwzględnia się podstawowych filarów, na których opiera się państwo – jego dóbr niematerialnych: życia, rodziny, będącej podstawą współistnienia społecznego i środkiem zapobiegającym dezintegracji społeczeństwa; integralnej edukacji, zdrowia, bezpieczeństwa²⁸.

Celem działalności duszpasterskiej ma być polepszenie relacji z Bogiem. Można tego dokonać przez umocnienie życia w komunii, która uzdrawia więzi międzyludzkie. Wzmocnienie kontaktów interpersonalnych, akceptacja i pomoc drugiemu człowiekowi to skuteczne remedium na różnego rodzaju szerzące się nieporozumienia i konflikty rodzinne.

Obok działalności duszpasterskiej obserwuje się także zaangażowanie różnych stowarzyszeń dla obrony praw rodziny. Ich istnienie potwierdza pragnienie uczestnictwa wielu obywateli w życiu religijnym, społecznym i kulturowym. Z natchnienia Ducha Świętego powstają w Kościele różne inicjatywy: rekolekcje dla narzeczonych, kursy przedmażeńskie, spotkania młodych małżeństw w parafiach. Papież dostrzega ich bogactwo i znaczenie dla wszystkich. Wśród adresatów wymienia młodzież poszukującą prawdy, małżonków w kryzysie, rodziców mających trudności z dziećmi, a także różne struktury opieki rodzinnej, takie jak: rodzina zastępcza, adopcja czy domy dziecka²⁹.

Towarzyszą temu również naukowe badania nad rodziną w formie różnego rodzaju sympozjów i wykładów. Jedną z takich inicjatyw był Tydzień Społeczny pod tytułem: „Rodzina nadzieją i przyszłością społeczeństwa włoskiego”. W trakcie dyskusji podkreślano ogromne znaczenie rodziny w życiu społecznym. Stwierdzono, że dla wspólnoty chrześcijańskiej rodzina jest czymś wyjątkowym. Jest pewną drogą pokoleń, które przekazują sobie wiarę i podstawowe wartości moralne. Uczy solidarności, wspólnego pokonywania trudów, z cierpliwością, a także projektem na przyszłość. Zadaniem Kościoła wobec rodziny ma być przede wszystkim ukazanie jej biblijnej koncepcji opartej na jedności pomimo różnic między mężczyzną a kobietą oraz płodności małżeństwa. Wspólnota eklezyjalna ma również potwierdzić, że rodzina jest pierwszym i głównym podmiotem w budowaniu społeczeństwa i gospodarki na miarę człowieka i z tego względu zasługuje na to, by ją faktycznie wspierać³⁰.

Innym przedsięwzięciem zorganizowanym z troską o rodzinę była przygotowana w Roku Wiary przez Papieską Radę ds. Rodziny pielgrzymka do grobu św.

---

²⁸ Por. tenże, *Nikogo nie wolno odrzucać*. Wizyta w faweli Varginha 25 VII 2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 8-9, s. 7.

²⁹ Por. tenże, *Głosie Ewangelii, jeśli trzeba, także słowami*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 17-18.

³⁰ Por. tenże, *Solidarność między pokoleniami*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 33.

Piotra. Hasło tej inicjatywy brzmiało: „Rodzino, żyj radością wiary!”. Omawiając to wydarzenie, papież Franciszek zapytał: czy życie tą radością jest możliwe, czy też nie. Odpowiadając, skorzystał ze słów Jezusa umieszczonych w Ewangelii Mateusza: „Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię” (Mt 11,28). Skierował je do poszczególnych członków rodzin, którym ciężko, smutno, którzy czują się odrzuceni, marginalizowani, niekochani, samotni, schorowani. Zachęcił, by zwrócić się do Jezusa, który da pokrzepienie, wleje radość, oraz by tymi słowami Jezusa żyć w codzienności, nosząc je w swych sercach i dzieląc się nimi w rodzinie³¹.

Następnie, korzystając z formuły obrzędu małżeństwa, papież przypomniał słowa przysięgi małżeńskiej: „Ślubuję ci miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz że cię nie opuszczę aż do śmierci”. Wyjaśnił, że wypowiadając te słowa, nowożeńcy nie są w stanie przewidzieć, co ich spotka w życiu. Ślubują sobie wierność w radości i smutku, w zdrowiu i w chorobie. Wyruszają razem w drogę. Papież naucza, że na tym właśnie polega małżeństwo: wyruszyć i iść razem, znając problemy i niebezpieczeństwa życia, ale nie bać się powierzyć swego życia Bogu i wziąć za nie odpowiedzialność. Pomocą w osiągnięciu tego celu jest łaska, którą daje sakrament małżeństwa. Moc sakramentu rozwija miłość małżonków, pozwala umocnić ich wzajemne więzi, pełnić posłannictwo rodziców i podążać razem z ufnością, akceptując się nawzajem i przebacząc sobie każdego dnia. Papież zaznacza, że jeśli brakuje miłości, to znaczy brakuje Jezusa, który obdarza miłością i w sakramencie daje małżonkom swoje słowo i chleb życia. Dla normalnego funkcjonowania rodziny trzeba używać trzech słów: proszę, dziękuję i przepraszam³². Istotne jest także przekonanie o wzajemnej miłości na zawsze. Papież wzywa do pokonania lęku przed: „na zawsze”, poprzez zawierzenie Chrystusowi codziennie na nowo swego życia i powołania. Jako właściwy styl życia małżeńskiego podaje umiejętność bycia i podążania razem przez życie³³.

Zawarcie małżeństwa jest świętem. Związek oparty na miłości Boga jest przyczyną radości i daje okazję do prawdziwego świętowania. Dlatego trzeba należycie celebrować ślub poprzez obecność Jezusa i Jego Matki, jak to miało miejsce w Kanie. W skład tej celebracji wchodzi również codzienna praca małżonków i celebrowanie ślubu w codzienności życia³⁴.

³¹ Por. tenże, *Każdego dnia odbudowujemy pokój w rodzinie*. Rozważanie Papieża podczas spotkania modlitewnego z rodzinami z 26 X 2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 10.

³² Por. tenże, *Każdego dnia odbudowujemy pokój w rodzinie*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 10-11.

³³ Por. tenże, *Uczmy się przepraszać i przebaczać sobie nawzajem*. Spotkanie z parami narzeczonych 14.02.2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 3-4, s. 17-19.

³⁴ Por. tenże, *Uczmy się przepraszać i przebaczać sobie nawzajem*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 3-4, s. 19-20.

Innym obrazem, do którego nawiązuje papież, odpowiadając na pytanie, czy można żyć radością w rodzinie, jest scena ofiarowania Jezusa w świątyni (Łk 2,22-38). Podkreśla w niej posłuszeństwo Rodziny Jezusa względem prawa Bożego i znaczenie spotkania kilku pokoleń. Zauważa, że dziadkowie są mądrością rodziny i narodu. Dzięki temu wydarzeniu Ojciec Święty podkreśla godność i rolę osób starszych w rodzinie. Zaznacza, że praktycznie każda rodzina, podobnie jak ta z Nazaretu, jest wpisana w dzieje jakiegoś ludu i nie może istnieć bez poprzednich pokoleń. Przekazywanie tradycji, wartości i miłości z pokolenia na pokolenie przynosi radość członkom rodziny i daje nadzieję na jej trwałość w społeczeństwie³⁵.

Papież jest świadomy, że w życiu małżeńskim istnieje wiele trudności natury ekonomicznej czy wychowawczej spowodowanych brakiem pracy, mieszkania, praktyczną niemożnością swobodnego dokonywania wyborów co do kształcenia, cierpienie spowodowane także konfliktami w łonie samych rodzin, porażkami w życiu małżeńskim i rodzinnym, przemocą, która wyrządza szkody w rodzinach. Chce jednak przypomnieć o prostym, ale pięknym i odważnym świadectwie licznych rodzin, które przeżywają doświadczenie małżeństwa i rodzicielstwa z radością w jedności z krzyżem Pana. Zdaniem papieża, wydarzenia te nie przeszkadzają w drodze miłości, ale mogą właśnie umocnić ją i uczynić pełniejszą. Warunkiem *sine qua non* wspólnego przetrwania na dobre i na złe jest zachowanie więzi z Bogiem, która jest podstawą więzi małżeńskiej. Według papieża Franciszka gwarantem wzajemnych więzi pomiędzy członkami rodziny jest regularna i ufna modlitwa³⁶.

Papież wzywa każdego chrześcijanina, niezależnie od miejsca i sytuacji, w jakiej się znajduje, by odnowił swoje osobiste relacje z Jezusem Chrystusem albo przynajmniej podjął decyzję gotowości spotkania się z Nim, szukania Go nieustannie każdego dnia³⁷. Zachęca do ewangelizowania duchem poprzez modlitwę i pracę. Zaznacza, że bez modlitewnego spotkania ze Słowem ludzie tracą świadomość sensu codziennych zajęć, dotyka ich zmęczenie i tracą gorliwość. Dlatego wyraża wdzięczność i zadowolenie, że w tak wielu instytucjach kościelnych mnożą się grupy modlitwy i czytania słowa Bożego, nieustającej adoracji Najświętszego Sakramentu. Jednocześnie przeciwstawia się duchowości skupionej wyłącznie na wewnętrznych, indywidualnych przeżyciach, którą trudno byłoby pogodzić z wymogami miłosierdzia, a ponadto z logiką wcielenia³⁸.

³⁵ Por. tenże, *Każdego dnia odbudowujemy pokój w rodzinie*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 11-12.

³⁶ Por. tenże, *Dwoje w jednym*. Audiencja generalna z 2.04.2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 5, s. 37-38; tenże, *Solidarność między pokoleniami*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 33-34.

³⁷ Por. EG 3.

³⁸ Por. EG 262.

W ramach duszpasterskiej troski Kościoła o małżeństwo i rodzinę w dniach 20-21 lutego 2014 roku w Watykanie odbył się nadzwyczajny konsystorz kardynałów poświęcony rodzinie jako podstawowej komórce społeczeństwa. W trakcie obrad podkreślono boskie pochodzenie osoby ludzkiej. Wskazano, że rodzina w świecie jest jakby odzwierciedleniem Jedyne go i Trójjedynego Boga. Przedmiotem refleksji było piękno rodziny i małżeństwa, teologia rodziny i zadania duszpasterskie dzisiaj. Zwrócono uwagę na podniesienie znaczenia rodziny we współczesnym świecie i pomoc małżonkom w realizacji ich życiowego powołania jako jedno z podstawowych zadań Kościoła³⁹.

Ponadto specjalnym listem w święto Ofiarowania Pana Jezusa papież Franciszek zachęcił wszystkie rodziny, by modliły się za nadzwyczajne zgromadzenie ogólne synodu biskupów, planowane na październik 2014 roku, którego tematem będą „Wyzwania duszpasterskie związane z rodziną w kontekście ewangelizacji”. To zgromadzenie synodalne jest poświęcone szczególnie rodzinom, ich powołaniu i misji w Kościele i w społeczeństwie, problemom małżeństwa, wychowaniu dzieci oraz roli rodziny w misji Kościoła. Także w tym kontekście we wrześniu 2015 roku odbędzie się Światowe Spotkanie Rodzin w Filadelfii. Ojciec Święty podkreśla, że Kościół jest powołany do głoszenia Ewangelii, także stawiając czoło nowym pilnym wyzwaniom duszpasterskim dotyczącym rodziny. Angażuje w to zadanie cały Lud Boży. Na podstawie sceny ofiarowania papież przypomina, że to Jezus jest źródłem miłości, która przezwycięża wszelkie zamknięcia, każdą samotność i smutek. Jego miłość pozwala przezwyciężyć trudności życia rodzinnego i pomnażać chwile radości i szczęścia⁴⁰.

Często wskazuje współczesnym rodzinom przykład Świętej Rodziny z Nazaretu i nakazuje, by naśladowały sposób jej życia. W ułożonej przez siebie modlitwie do Świętej Rodziny prosi, by ta obudziła w społeczeństwie świadomość świętości i nienaruszalności rodziny jako nieocenionego i niezastąpionego dobra, oraz o to, by każda z nich była przyjaznym domem dobroci i pokoju dla wszystkich⁴¹.

Podsumowując, należy zauważyć, że papież Franciszek sporo miejsca w swoim dotychczasowym nauczaniu poświęcił chrześcijańskiej rodzinie. W czytelny sposób próbował zdefiniować jej pojęcie i omówić charakterystyczne cechy. W dalszej części pochylił się nad zasadniczymi problemami współczesnej rodziny chrześcijańskiej. Z troską kondycją małżeństwa i rodziny podał także sposo-

---

³⁹ Por. Franciszek, *Duszpasterstwo odważne i pełne miłości*. Nadzwyczajny konsystorz kardynałów poświęcony rodzinie 20-21.02.2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 3-4, s. 22-23.

⁴⁰ Por. tenże, *List do rodzin 2014*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 3-4, s. 23-24.

⁴¹ Por. *Modlitwa papieża Franciszka do Świętej Rodziny*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 14.

by duszpasterskiej pieczy Kościoła nad rodziną. Wymienił przede wszystkim częste osobiste spotkania z rodzinami, sympozja naukowe, codzienną i specjalistyczną opiekę duszpasterską. Z olbrzymim zainteresowaniem i z nadzieją oczekuje na synod biskupów poświęcony rodzinie, który odbędzie się w październiku 2014 roku. Wierzy, że zaowocuje on konkretnymi rozwiązaniami i pomoże w rozwoju i umocnieniu chrześcijańskiej rodziny.

ABSTRACT

The Pope Francis in many places of his pontificate speaks out about marriage and family. This issue is particularly close to him. The aim of the article was to analyse his teaching and to find the most important, in the opinion of the Pope Francis, issues concerning Christian family. On the basis of these studies, it is noted that the Pope recognizes marriage as the authentic vocation of the human person. He notices, that the man starts a family, which is the environment of faith, the place of transmission of love, an icon of God's love for people. Characteristics features of Christian family include life with prayer, faith and the joy of being together. He sees a lot of dangers threatening the modern family. He names them and as an antidote administers effective means to develop marriage and family life. The Pope is also preparing a synod of bishops in October 2014, which will be dedicated to the family.

Keywords

Christian family, pope Francis, spirituality

LITERATURA ŹRÓDŁOWA

- Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, Rzym 2013.
- Franciszek, *Duszpasterstwo odważne i pełne miłości*. Nadzwyczajny konsystorz kardynałów poświęcony rodzinie z 20-21.02.2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 3-4, s. 22-23.
- Franciszek, *Dwoje w jednym*. Audiencja generalna z 2.04.2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 5, s. 37-38.
- Franciszek, *Dzieci i dziadkowie są nadzieją ludu*. Przemówienie do członków włoskiego ruchu na rzecz życia z 11.04.2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 5, s. 27-28.
- Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, Rzym 2013.
- Franciszek, *Głóście Ewangelię, jeśli trzeba, także słowami*. Spotkanie z młodzieżą na placu przed bazyliką Matki Bożej Anielskiej 4.10.2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 17-18.
- Franciszek, *Każdego dnia odbudowujemy pokój w rodzinie*. Rozważanie Papieża podczas spotkania modlitewnego z rodzinami 26 X 2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 10-12.

- Franciszek, *List do rodzin* 2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 3-4, s. 23-24.
- Franciszek, *Miłość cierpliwa, która rodzi radość*. 27 X 2013. Homilia Ojca Świętego podczas Mszy św. dla rodzin, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 12-13.
- Franciszek, *Nikogo nie wolno odrzucać*. Wizyta w faweli Varginha 25 VII 2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 8-9, s. 7.
- Franciszek, *Powołania, świadectwo prawdy*. Orędzie na Światowy Dzień Modlitw o Powołania 2014 r, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 2, s. 5-6.
- Franciszek, *Prawo miłości*. Audiencja generalna. 12.06.2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 8-9, s. 50.
- Franciszek, *Solidarność między pokoleniami*. Przesłanie z okazji 47. Tygodnia Społecznego Katolików Włoskich (2013), „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 11, s. 33-34.
- Franciszek, *Uczmy się przeproszać i przebaczać sobie nawzajem*. Spotkanie z parami narzeczonych 14.02.2014, „L'Osservatore Romano” wersja polska 35(2014), nr 3-4, s. 17-20.
- Franciszek, *W rodzinie uczymy się kochać i bronić życia*. Audiencja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny 25 X 2013, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 27-29.
- Modlitwa papieża Franciszka do Świętej Rodziny*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 34(2013), nr 12, s. 14.